

ВОРТАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА
ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BACKAUSCYN“ („VATERLAND“)
Herausgeber: Wladimir BORTNIK
Die Administration: (13 b) München 15, Pettenkoferstr. 23/I.
Druck: „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 8, Rosenheimer Str. 46 a.
Цана паза Нямецкай: ЗША — 15 цэнтаў, Канада — 15 ц., Ангельшчына — 1 шылінг, Францыя — 20 фр., Бэльгія — 5 фр., Аўстралія — 1 шылінг, Аргентына — 2 пэзо. У іншых краінах раўнавартасць 15 ам. цэнтаў. Цана лётніцкай поштай у заакеанскія краіны — 30 ам. цэнтаў. — Падвойныя нумары каштуюць падвойна.
Банкавае konto: Administration der weissruthenischen Zeitung „Bac'kauscyna“
Bankkontonummer 357-125 Bayerische Hypotheken- und Wechselbank, München.

ГАЗЭТА ВІХОДзіць РАЗ у ТЫДЗЕНЬ — Ц А Н А 30 Н. ФЭН.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN
„LA PATRIE“

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG
„DAS VATERLAND“

THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER
„THE FATHERLAND“

№ 3 (233)

Нядзеля 16 студзеня 1955 г.

ГОД ВЫДАЊНЯ 9

Жахлівы быў год

Янка Купала гэтак пісаў пра 1914 год:
Выходзіш ты, скуль ня прыходзіць,
Але сваіх не забярэш сьлядоў...
О год! Такіх як ты, час рэдка родзіць.
О год! Ты першы гэты зь між гадоў.

Прышоў ня з згоды і свабоды
[вэсцяй]
І не ўзвзялічыць праўду між
[людзьмі, —
Жыцьцём мільёнаў ты прыйшоў
[затрэсьці,
Шлях вымасьціць свой трупамі,
[касьцямі.

Гэтыя радкі зь іхнай страшнага праўдай
находзіць на памяць, калі згадваеш
яшчэ страшнейшую, яшчэ выгубнейшую
падзею, якая сьмерцязабойна ахапіла
край ды распанеслася ў сваёй вынішчальнай
моцы ў 1930 годзе.

1930. Гэтую дату бальшавікі ганарліва
назвалі «годам вялікага пералому». А ў
народную памяць ён увайшоў, як год ні
з чым незарунавага жаху, разруху ня-
ўтаймаванага глуму і гвалту над чала-
векам, выгнаньня і выгубленьня наша-
га сялянскага народу, апусьтошаньня
краю, на якім гайсалі ўзброеныя баль-
шавіцкія заганытыя сьлянаў у прыгон-
ную нявольню.

Гэта тады дыктатура перайшла да ні-
чым няпрыкрытай тыраніі. Усе шрубкі
былі закручаны да апошняга, наймен-
шых адтуліны забітыя наглуха. Распа-
чыналася сучэльная калектывізацыя,
пара «разгортнутага наступу» на гэтак
званыя кантраністычныя элемэнты, які-
мі для бальшавікоў заўсёды было сялян-
ства. Гэта быў усеахопны гвалт-наезд
на спрадвечныя народныя традыцыі, на
народны сьветагляд і на Беларусі ад са-
мага пачатку спалучаўся і з зацэпным
змаганьнем за вынішчэньне ўсяго нацыя-
нальнага, за якое кідалі людзей у пад-
валы НКВД, дзе найчасцей і гінуў іх-
ны сьлед.

Сялянства заўсёды было волялюбнай,
галоўнай антыбальшавіцкай сілай, пе-
рад якой бальшавікі ці раз былі выму-
шаныя адступіць. Калектывізацыя зья-
вілася сродкам зьламаць гэтае сілы, пе-
ратварэньня селяніна ў парабка дыкта-
туры, працу і жыцьцё якога можна бы-
ло штотчасінна кантраляваць. Дыктатура
наважыла рашчысьціць шлях для ні-
чым неабмежаванага, ад нікога незалеж-
нага, свавольнага панаваньня над наро-
дам. Мэта была вылучна праст выра-
шальна для жыцьця і лёсу самога рэ-
жыму. Вось чаму ў часы калектывіза-
цыі якрэз і выявілася ды не магла ня

выявіцца на ўсю сваю апантаную моц
тэарэтычнасьць бальшавізму. Увесь
болбат пра добраахвотнасьць калектыві-
зацыі, што нібы яна праводзіцца для па-
лепшаньня жыцьця селяніна быў жалю-
годным і бездапаможным намаганьнем,
традыцыйнай ухваткай прыкрыць інта-
расамі народу тэарэтычныя зьлячын.

На Беларусі калектывізацыя сустрэла
асабліва вялікі супраціў сялянства, бо
яно спрадвеку ведала толькі індывіду-
альнае карыстаньне зямлёй, бо ў нашым
краі ніколі й ня чуваць было пра г. зв.
абшчыны. Што да савецкіх сельскіх га-
спадарак — саўгасаў, якія нібы перака-
налі сваёй практыкай селяніна ў пера-
вазе «аграмаджанай» гаспадаркі з машы-
навай тэхнікай, дык усё гэта было адно
прапагандовым прыхваткам. На Белару-
сі саўгасы заўсёды былі дэфіцытнымі, а
іхныя работнікі нічым ня розьніліся ад
даўнейшых парабкоў. Тэхнікі гэтай ме-
лі з плушынны нос. Прыкладам, да са-
май калектывізацыі на абшарах Белар-
усі было ўсяго 102 трактары.

Каб лягчэй здручыць супраціў сьля-
наў, бальшавікі напачатку абвэсьцілі аб-
шарамі сучэльнай калектывізацыі толь-
кі паасобныя раёны. Незважаючы на
ўсяляккі рэпрэсіі, да лета 1930 г. удало-
ся загнаць у калгасы толькі 12% белар-
ускіх сьлянаў. Прынятая XIII зьездам
КП(б)Б пастанова пра заканчэньне ка-
лектывізацыі да канца першай пяцігод-
кі (да 1933 г.) засталася невыкананай і
рэжым мусіў яшчэ колькі гадоў змагаць-
ся зь сялянствам, каб апанаваць яго.

Нягледзячы на бальшавіцкае прапаган-
да называла й называе калгасы «добра-
ахвотнымі аб'яднаньнямі працоўных сьля-
наў». Гэта мае азначэньне, што само сьля-
нства падтрымала калектывізацыю,
як сваю справу. Ня згодай, а дзейным
супрацівам адказала сялянства на калек-
тывізацыю, шмат дзе стыхійнымі анты-
савецкімі выступленьнямі, якія жорстка
здрушыліся збройнаю сілай.

Выражэньнем супраціву зьявілася ня
толькі нежаданьне ісьці ў калгас, але і
раптоўнае скарачэньне засеваў, і неча-

Ад 10-га да 20-га сьнежня Прэзы-
дэнт Рады БНР, інж. М. Абрамчык, на-
ведаў колькі большых беларускіх ася-
родкаў Вялікай Брытаніі.

10. XII. на станцыі Вікторыя ў Лёнда-
не віталі Прэзыдэнта старшыня сэктару
Рады БНР, старшыня ЗБК, кіраўнік Бе-
ларускае Калаліцкае місіі ў Вялікай
Брытаніі і сябры галоўнае ўправы ЗБВБ.
На наступны дзень у сьвятліцы Белару-
скага Дому Прэзыдэнт даў абшырны рэ-
фэрат аб дасягненьнях ворганаў БНР за
апошнія тры гады.

12. XII. Прэзыдэнт наведаў беларускую
калёнію ў Бірмінгэме ў 18. XII. — белар-
ускую калёнію ў Брандфардзе. У гэтых
гарадох Прэзыдэнта віталі прадстаўнікі
мясцовых адзінцаў ЗБВБ. Пасьля рэ-
фэратаў аб дзейнасьці ворганаў БНР тут
лаўзіліся прынятыя з нагоды прыезду
дастойнага гасьця.

19. XII. наведваючы беларускі асяро-
дак у Манчэстэры, Прэзыдэнт прыняў
удзел у вадкрыванні новакупленага тут
Беларускага Дому (ляўзі аб гэтым спэ-
цыяльны рэпартаж у гэтым-жа нумары).

Аб'езд Прэзыдэнтам беларускіх ася-
родкаў у значнай меры ажыўіў актыў-
насьць мясцовых арганізацыяў ды
ўзмоцніў іхную сувязь з ворганамі БНР.

канае зьніжэньне ўраджайнасьці, і ма-
савы ўбой жыцьцёў, і сьведамы недаглед
гаспадарскіх будынкаў, якія на вачох
раскідаліся, ды бэзліч іншых фактаў.
Усё гэта рабілася дзеля таго, каб ня ад-
даць свайго набытку зьненавіджанаму
рэжыму. Ужо тады краіну ахапіла не-
звычайна гаспадарчая крыза ды былі ўве-
здзеныя карткі. Гэтак пачалося ханіч-
нае недаяданьне, розныя нястачы, якія
трываюць і да сьняжня.

Гэта ў тую пару нарадзілася ў народзе
выслаўе, якое ахапіла ўсе дзялічкі
жыцьця, кажны крок чалавека — добра-
ахвотна ў прымусовым парадку. Навет
сваіх пасланцоў на бэску для калекты-
(Заканчэньне па 4-ай балоне)

Канчаткавы рапарт Камісіі Кэрстэна

Камісія для дасьледваньня бальшавіц-
кай агрэсіі амэрыканскага Кангрэсу, на
чале якой стаіць кангрэсмен Кэрстэн, у
першых днях студзеня сёлета зьявіла
амэрыканскаму Кангрэсу канцальны ра-
парт із сваёй дасюлешняй працы. Кан-
грэс павінен «паказаць дастатковай ак-
цыі, што вызваленьне ўсіх паняволе-
ных народаў унутры савецкае імперыі
зьяўляецца аснаўной і нязьменнай чась-
цінай нашай палітыкі» — дамагаецца ра-
парт. Камісія адначасна дамагаецца, каб
усе народы вольнага сьвету адклікалі
дыпламатычныя вызнаваньні і сэрвалі
ўсякія дачыненні ўлучна з гандлёвымі
з Савецкім Саюзам і ягонымі сатэлітамі.

Гэта тварыла-б смелую і пазытыў-
ную палітыку, якая ў роўнай меры ад-
кідае й зман «мірнай каарэгістацыі», і
сусьветную вайну. «Ніколі пара ня была
больш адпаведнай, ані сусьветная сыту-
ацыя ня вымагала ў гэты ступені, што ця-
пер, сьмелай пазытыўнай афэнзывы За-
дзіночаных Штатаў і ўсяго вольнага
сьвету» — гаворыцца далей у рапарце
Камісіі Кэрстэна. «Гэта адзіны шлях, які
стварае разумную надзею, каб усцерага-
чыся сусьветнай вайны».

Камісія, рапарт якой ёсьць найбольш
цвярдым і рэалістычным дакумэнтам,
абвешчаным калі-небудзь ворганам Кан-
грэсу, прыпамінае часта забытую праў-
ду, што сталая акупацыя савецкай ма-
гутнасьцю паняволеных народаў зьяўля-
ецца аснаўной прычынай «узростаючай
загрозы вайны і зьяўляецца загрозай
для бяспечнасьці Задзіночаных Шта-
таў». Камісія радзіць, каб пры помачы
амэрыканскіх фондаў «быў заах» сьвету
і падтрымліваў дух супраціву ў да-
чыненні да камуністычнай тыраніі за
зьязлезнай заслонай. У далейшым Камісія
радіць, каб Кангрэс павялічыў фонды
на інфармацыйную агенцыю Задзіноча-
ных Штатаў і заклікае прыватных гра-
мадзян, каб далей памагалі радыё Во-
льнай Эўропы.

Камісія сьцьвярджае, што значная
большыня людзей, што жыўць пад ка-
муністычнай уладай, «знае із собскага

дасьветчаньня антылюдзкі характар ка-
мунізму і такім спосабам творыць вялі-
кую патэнцыйную сілу, ськіраваную
супраць камунізму».

«Нашым вялікім заданьнем зьяўляецца
паказаць усю праўду аб камунізьме
народам вольнага сьвету, а адначасна
паказаць народам паняволеных краінаў,
што разумеем, што нашая собская буду-
чая бяспечнасьць зьяўляецца неад-
лучнай ад прывіярненьня ім вольнасьці
і незалежнасьці».

Абаварваючы праблему гандлю з кра-
ямі за зьязлезнай заслонай, Камісія
асьведчыла: «Усякі гандаль народаў
вольнага сьвету з камуністычнай імпе-
рыяй, незалежна ад таго, ці ходзіць аб
матэрыялы ваенныя, ці прадукты кан-
сумпцыйныя, памагае Крэмулю кансалі-
даваць ягоную імперыю і задае домара-
лізуючы ўдар мільёнам за зьязлезнай за-
слонай, якія робяць супраціў і чакаюць
на дзень, калі будуць магчы зьнішчыць
камуністычную тыранію. Што болей,
прадукты сьвету нявольніцкай працы,
якія канкуруюць з амэрыканскімі тава-
рамі, зьнішчаць цяжка запрацаваную
высокую ўзроўню свабоднай працы ў
Задзіночаных Штатах».

Такія дамаганьні й рады ставіць перад
вольным сьветам Камісія амэрыканскага

НЕ ПАВІННА БЫЦЬ АНІВОД-
НАГА БЕЛАРУСА НА ЧУЖЫ-
НЕ, ЯКІ-Б НЯ БЫЎ ПАДПІШ-
ЧЫКАМ, ЧЫТАЧОМ І ПАШЫ-
РАЛЬНІКАМ «БАЦЬКАЎШЧЫ-
НЫ» І ЕЙНЫХ КНІЖНЫХ ВЫ-
ДАЊНЯЎ!

Кангрэсу кангрэсмена Кэрстэна, якая на
працягу цэлых месяцаў мінулага году
ўсеабова дасьледвала бальшавіцкія
зьячынствы.

Трэба аднак з усёй станоўчаьсцю пад-
чыркнуць, што якіх-небудзь практыч-
ных вынікаў актыў гэтай Камісіі сьняня
чакаць ня прыходзіцца, бо афіцыйная
палітыка Амэрыкі ідзе цяпер у зусім
адваротным да дамаганьняў Камісіі Кэр-
стэна кірунку. Змора коарэгістацыі пад-
мяніла цяпер канцэпцыю палітыкі вы-
зваленьня. Гэтак прэзыдэнт Айзэнгаўэр
у сваім навагоднім пасланьні «аб стане
Вуніі», адчыненым 6 студзеня перад
абедзьвюма палатамі Кангрэсу, прадста-
віў лініі і кірункі амэрыканскай паліты-
кі на бягучы год, аб палітыцы вызва-
леньня, зь лэзунгам аб якой ён ішоў на
прэзыдэнцкія выбары, ня ўспомніў ця-
пер аніводным словам. Гэта найлепшы
паказьнік, што паняволеньня народы ў
бліжэйшым часе ня могуць чакаць ад
вольнага сьвету ніякага канкрэтнага
падтрымленьня ў іхнай вызвольнай ак-
цыі.

Ня глядзячы на ўсё гэта, праца Камі-
сіі Кэрстэна і яе вынікі мае для нас зна-
чэньне няштодзённае. Яна паказвае, што
ў вольным сьвеце ўсёцця павялічваецца
спачуваньне і разуменьне для паняволе-
ных народаў, што раз часцей падносіць
да шляхотных галасы ў іхнай абароне,
што раз правільнейшыя знаходзяцца мэ-
тады змаганьня з камунізмам. Выразнае
эвалюцыянаваньне ў гэтым кірунку на-
родаў Захаду, у першую чаргу Амэрыкі
бяспрэчна мусіць з часам прывесці да
грунтоўнае перабудовы палітыкі воль-
нага сьвету ў дачыненні да камунізму
і паняволеных ім народаў.

(-14)

УВАГА! УВАГА!
У СПРАВЕ БАНКАЎСКАГА КОНТА
БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»

Многія, пераказваючы грошы на бан-
каўскае konto «Бацькаўшчыны», пада-
юць адно нумар konta і назоў банку, а
не падаюць соьбёніка konta, а таму гэ-
так пераказаныя грошы часта вяртаюць-
ца назад. Таму ў далейшым просім гро-
шы за газэту, які і за кніжкі, пераказ-
ваць на гэты адрас:

Administration der weissruthenischen Zeitung
„Bac'kauscyna“, Bankkontonummer 357-125,
Bayerische Hypotheken- und Wechselbank,
München.

ПАПРАЎКА ў СПРАВЕ ПАДПІСНОЕ АПЛАТЫ НА ГАЗЭТУ «БАЦЬКАЎШЧЫНА»

У пададзенах у № 47—48 «Бацькаў-
шчыны» ўмовах падпіскі на 1955 год за-
кралася прыкрая памылка, якую спра-
стоўваем, вельмі выбачаючыся перад
нашымі Пажананымі Падпішчыкамі.

Ніжэй падаем яшчэ раз умовы падпі-
скі, якія будуць забавязваць усіх пад-
пішчыкаў нашае газэты. Такім чынам
«Бацькаўшчына» каштуе:

1) у ЗША і Канадзе на год — 7 дала-
раў, на паўгода — 3,75 далара;
2) у Ангельшчыне й Аўстраліі на год
— 39 шылінгаў, на паўгода — 21 шылінг
6 пэнаў;

3) у Францыі на год — 800 франкаў,
на паўгода — 450 франкаў;

4) у Бэльгіі на год — 210 франкаў, на
паўгода — 120 франкаў;

5) у Аргэнтыве на год — 80 пэзаў, на
паўгода — 45 пэзаў;

6) у Нямецчывне на год — 14 марак, на
паўгода — 7,5 маркі.

Падпішчыкі ў заакеанскіх краінах,
якія хочучь атрымоўваць нашу газэту
лётніцкай поштай, павінны аплаціць зга-
ры кошту перасылкі з разьліку 30 амэр.
цэнтаў за нумар (падвойныя нумары
каштуюць падвойна).

Выдавецтва «Бацькаўшчыны»

Нядоля беларускіх студэнтаў

Беларускім студэнтам на эміграцыі ці-
кава было-б даведацца, у якіх умовах
жывуць і студуююць іхныя сябры на
Вацькаўшчыне. Гэтую цікавую і адна-
часна сумную даведку мы знайдзем у
перадавіцы «Чырвонае Зьменне» з 11. XII.
54 пад загалоўкам «Вольш увагі быту
студэнтаў».

Перадавіца пачынаецца, на стары ма-
нер усіх савецкіх перадавіц, красамоў-
ным пустаслоўем: «З кожным годам пад
жыльдэ студэнтам узводзяцца ўсё но-
выя і новыя будынкі». Пасьля гаворыць-
ца, што «да новага году студэнты Гомель-
скага аўтадарожнага тэхнікуму атрыма-
юць новы добра абсталяваны інтэрнат»,
над будовай якога самі-ж студэнты і пра-
цавалі. А як выглядае рэшта беларускіх
студэнцкіх інтэрнатаў пасьля дзесяці-
гадовае «мірнае» адбудовы Беларусі, чы-
тайце самі:

«У ВУН і тэхнікумах рэспублікі яшчэ
нярэдка сустракаюцца нядбайныя і бяз-
душныя кіраўнікі, профсаюзныя й кам-
сальскія арганізацыі, якія лічаць быт
студэнтаў нейкай дугараднай справай.

«Зусім не зьвяртае ўвагі на быт сту-
дэнтаў дырэкцыя Менскага архітэктур-
на-будавнічага тэхнікуму. Будынкі ін-
тэрнатаў тут старыя, халодныя, да зімы
не падрыхтаваныя. Не хапае самае не-
абходнае мэблі, няма вады, не ўстаноў-
лены ўмывальнікі. Пасьцельная блізна
старая, яна доўгі час не мяняецца.

«Ня лепшае становішча ў інтэрнаце
Беларускага дзяржаўнага ўнівэрсытэту,
які разьмешчаны на Вабруйскай вуліцы,
корпус «А». Інтэрнат не забясьпечаны
электрычным сьвятлом, тут няма вады.
Часта студэнты раніцай ня маюць ма-
гчымасьці памыцца, пасьцельная бялізна
таксама мяняецца вельмі рэдка.

«Часта бывае так, што пад інтэрнаты
пабудаваны шматпавярховыя дамы з ка-
лёнамі, у калідорах дарожкі, да паслуг
ў студэнтаў чыталіны, пакоі адпачынку, а
бывае, няма навет чаю. На ўсіх студэн-
таў з-за нядбайнасьці намесніцаў дырэкта-
роў па гаспадарчай частцы студэнты ў
вольны ад вучобы час ня маюць магчы-
масьці навет паслухаць радыё. Так на-
вучэнцы зь Менскага палітэхнікуму ў
пакоі № 28 ужо каторы месяц не забясь-
печаны дынамікамі. Папсаваны дынамі-
кі і ў іншых пакоях.

«У кожным інстытуце, тэхнікуме, у
буйных інтэрнатах працуюць буфэты. Як
правіла, гэтыя гандлёвыя кропкі разь-
мішчаюцца ў цесным кутку, і навучэн-
цы за час перапынку не заўсёды пась-
пяваюць што-небудзь купіць, каб пад-
сілкавацца. Ды і выбар прадуктаў тут
заўсёды абмежаваны. Прапановуецца
высокая па цане каўбаса, здоба, цукеркі,

тут ніколі ня бывае гарачых страваў.

«У Менскім пдінстытуце імя Горкага
«У Менскім пдінстытуце імя Горкага
та і шыбкага эканамічнага разьвіцьця
краіны наагул. Дзякуючы ўсяму гэтаму
канцлер Адэнаўэр цешыцца вялікай лю-
боўю нямецкага народу і заслужанай па-
шанай навет сваіх палітычных праціў-
нікаў.

Палітычная роля й значэньне канцле-
ра Адэнаўэра не абмяжоўваецца вы-
ключна нямецкімі справамі. Ён зрабіў і
робіць далей не малы ўплыў і на ход
сусьветнае палітыкі. А дзеля гэтага на-
лежыць ён да раду найвыдатнейшых
палітычных дзеячоў сусьветнага машта-
бу.

А. Будзіч

Канцлер Заходняй Нямецчывы Адэнаўэр

ЗАКОНЧЫЎ 79 ГОД СВАЙГО ЖЫЦЦЯ

6-га студзеня сёлета нямецкі народ
урачыста адзначаў 79-ую гадавіну з дня
нарадзэньня канцлера Нямецкай Фэдэ-
ральнай Рэспублікі др. Конрада Адэнаў-
эра, які дзякуючы сваёй вялікаму па-
літычнаму таленту і глыбокаму патрыя-
тызму зьяўляецца найбольш заслужа-
ным Немцам у пэрыяд пасьля закан-
чэньня апшчынай сусьветнай вайны.
Гэта ён сваёй становачай пражоходнай
палітыкай увёў Заходнюю Нямецчыву ў
сьмяю вольных народаў Захаду і зава-
ваў для яе месца раўнапраўнага парт-
нёра. Унутраныя дачыненьня дзяржа-
вы канцлер Адэнаўэр галоўна спрычы-
ніўся да хуткае адбудовы зьнішчанае

вайною Нямецчывы, высокага падняць-
ця жыцьцёвага стандарту яе насельніч-
тва і шыбкага эканамічнага разьвіцьця
краіны наагул. Дзякуючы ўсяму гэтаму
канцлер Адэнаўэр цешыцца вялікай лю-
боўю нямецкага народу і заслужанай па-
шанай навет сваіх палітычных праціў-
нікаў.

Палітычная роля й значэньне канцле-
ра Адэнаўэра не абмяжоўваецца вы-
ключна нямецкімі справамі. Ён зрабіў і
робіць далей не малы ўплыў і на ход
сусьветнае палітыкі. А дзеля гэтага на-
лежыць ён да раду найвыдатнейшых
палітычных дзеячоў сусьветнага машта-
бу.

Трэба цаніць

Паводля аўтара артыкулу «Сумлевы» (Б-на, № 43-44) я, як былы вайт, павінен пісаць адозвы або дэкларацыі, але пакуль набяру адвагі і знайду пару аднадумцаў, каб залажыць «партыю», перш напярш папрабую ўпісацца ў журналісты. Будучы войтам у свой час прыходзілася пісаць такія сякія пратаколы, а з артыкуламі ў газету — ці пойдзе так гадка?

На пачатку варта было-б прадстаўіцца паважаным чытачам, але досыць будзе, калі скажу, што ў свой час быў даволі шчырым зарубежнікам. Заўсёды стараўся чытаць прэсу і крывіцкія і зарубежніцкую, але апошні больш даваў. Мне здавалася, што яны пісалі праўду. Вялікім правадырам зарубежжа верыў, слухаў іх голасу. Аднак некалькі паважных справаў з нашага эміграцыйнага жыцця пераканалі мяне, што я, хоць і былы вайт, аднак-жа таптаўся не па сваім агародзе — я мыляўся. Справы, аб якіх я хачу пагаварыць, усім добра вядомыя, а гэта БАПЦ, студэнты і радыё.

У справе царкоўнай я ня мог пагадзіцца з сваімі аднадумцамі, калі стала ясным, што «беларускі» япіскапат душой і сэрцам цягне да маскалёў, а не за свой народ. Многія тады верылі, а некаторыя і сёння вераць, што яны беларускія духаўнікі і яны прыдуць да нас. Нібы для япіскапату ёсць толькі адна перашкода, а гэта каноны.

Урэшце каноны пісаных таксама рукой сьмяротнага чалавека, так як і іншыя праўніцкія законы. Мы, як апыронны народ маем напэўна і Боскае і людзкое права мець сваю праслаўную царкву, тымболш што мы яе мелі раней за маскалёў і тады яна была кананічная.

Для мяне зусім сёння ясна, што былыя «нашны» япіскапы ніколі ня будуць служыць беларускаму народу, хоць-бы няведама якія каноны мы ім прыпаднеслі. У іх гадоўны канон — гэта адна насіць маскалям ды магучыя Расей. Нічога дзіўнага, бо яны цэлы час пілі «салоідкія» сокі маскоўскай культуры і ў іх душы і сэрцы нічога беларускага ня было і няма. Я знаў двух братоў, этнаграфічных Беларусаў, якія закончылі тэалогічныя навукі і былі святарамі. Адзін зь іх лічыў сябе маскалём, а другі Палюком. Такі раскол паміж братамі наступіў таму, што адзін зь іх вучыўся ў маскоўскіх школах, а другі ў польскіх. Яны пілі чужыя сокі з розных крыніц і служылі гаспадарам гэтых крыніц, а не свайму народу. Зусім падобны выпадак мы маем тут на эміграцыі, калі адзін малады Беларус, у свой час безгранічна заядлы крывіч, паступіў у расейскую Духовную Сэмінарыю ў ЗГА, а другі менш афішчоны і спакойны юнак паступіў у Украінскую Тэалагічную Акадэмію ў Канадзе. Значыцца адзін быў пад уплывам расейшчыны, а другі пад уплывам братняга нам народу. Абодва пасляхова закончылі тэалогічныя навукі і выглядала-б, што БАПЦ на эміграцыі пабагаецца на двух добрых сваіх святароў. Пакуль што поўнасьцю так ня сталася Той, каторы вучыўся ў украінскай Акадэміі, па заканчэнні яе адразу стаў пэўнай і цвёрдай нагой на баку БАПЦ і слава яму. Той, каторы вучыўся ў Расейцаў, нахлёбаўся іх сокаў да сьця і «пазнаў» добра ўсе каноны і сёння блы-

таецца яшчэ па неведомых і яму самому пуцінах. Пэўне-ж БАПЦ на эміграцыі і бедная і малая, а таму для некаторых і некананічная. Так, для людзей, у якіх асабістыя выгады і карысьці на першым пляне, у якіх няма глыбокага і шчырага патрыятызму, то БАПЦ заўсёды будзе некананічнай і такіх пакінуць і вялікую нацыянальную справу, а пойдуць «у грэкі» ці «у татары». Гэтымі прыкладамі я не хачу сказаць, што ўсе нашыя святары, якія здабывалі ці здабываюць асьвету ў чужых школах, выракаюцца свайго народу, а служача чужынкам, аднак-жа гэта здараецца вельмі часта, як сярэд праслаўных, так і каталіцкіх духаўнікоў.

Дзякаваць Богу, аднак крывічы не далі памерці БАПЦ. Яны знайшлі сярэд сябе шчырых сыноў беларускага народу, якія адкінулі свае собскія выгады, а пайшлі служыць Богу і Беларусі ў рамках Святой БАПЦ.

Другая справа, якая дапамагла мне пераканана, што мае зарубежнікі ня чэсна паступаюць — гэта акадэмічны асяродак у Лёвоне. У 1948 годзе стараньня Старшыні Рады БНР Спадара М. Абрамчыка паважная група нашай моладзі атрымала магчымасьць накіравацца ў бэльгійскі горад Лёвон, каб пачаць, або заканчываць вышэйшыя студыі на каталіцкім унівэрсытэце.

Напэўна ня лёгка і не так проста прышліся Старшыні Рады БНР адкрыць дзьверы так паважнага ўнівэрсытэту для нашай моладзі. Ня толькі трэба было адкрыць дзьверы, але трэба было забясьпечыць студэнтаў і стыпэндзіямі і поўным утрыманьнем. Усё гэта было дабыта, каб даць проста ідэальныя варункі для здабываньня вышэйшай асьветы. Паважная колькасць крывіцкай моладзі сабралася ў Лёвоне. Доўга ня трэба было чакаць, як у вадзін згодны акорд усё зарубежжа закрычыла на ўсю моц — «бачыце, што Абрамчык зрабіў, беларускую моладзь прадаў унітаам ... здрада ... ганьба ...». Самі не змаглі хоць трохі нечага падобнага, але сваім крыкам зрабілі вялікую і карыгольную шкоду. Дзёвры гэтага ўнівэрсытэту былі адкрытыя ня толькі для крывіцкае моладзі, а для ўсёе нашае беларускае моладзі, жадаючай здабываць асьвету. Мы ведаем, што і зарубежнікі мелі аднолькавыя магчымасьці паехаць у Лёвон і пару іх сыноў паехала. Гэта не трагедыя, што аднаго зь іх ветліва выпрасілі адтуль, які за ўзвясчасьць стараўся запліць юдашэвым спосабам. Не пару зь іх магло туды паехаць, а шмат больш, калі-б не стала гэтаму на перашкодзе іхнія нячэснае прапаганда. А якая вялікая шкода не для аднаго зь іх, калі аглянучца назад і на «першыя праянтэы зь Лёвонскага капіталу» («Б-на» № 43-44). Па прачытаньні гэтага артыкулу мімаволі хочацца запытацца ў тых, каторыя ня працягу даўжэйшага часу закідалі Сп. М. Абрамчыку, што ён прадаў унітаам беларускую моладзь. Цяпер усе нячэсныя крывічны зарубежжа павінны саромліва маўчаць, а ў каго хоць трохі засталася сумленьня, той хоць ціхенька, але пракапча — «так, я мыляўся, бо студэнты з Лёвону сталіся ня унітаамі, а толькі яшчэ большымі патрыётамі, запраўднымі беларускімі навукоўцамі, прыкладным авангардам ...».

Кажны сьведамы Беларус павінен радавацца, што наша моладзь мае ў Лёвоне ўзапраўды добрую і багатую крыніцу навукі, а што-ж можа быць даражэй за навуку.

Зноў-жа трэба быць зусім аб'ектыўным і сказаць, што нашыя лёвонскія акадэмікі і студэнты ня толькі здабываюць асьвету, здабываюць дыплёмы, пішуць вельмі карысныя дыплёмавыя працы на беларускія тэмы, але і запраўды выдатна працуюць на нацыянальнай адраджэнскай ніве, чаго светкамі ёсць усе беларуская эміграцыя.

Мы ўсе павінны цешыцца з такога акадэмічнага асяродка, якім ёсць Лёвон. Мы ўсе павінны жадаць усім новым акадэмікам і студэнтам там моладзі і далейшых поспехаў у іх асабістай і грамадзкай працы. Мы ўсе павінны быць удзячнымі Спадару Прэзыдэнта М. Абрамчыку за арганізацыю гэтага асяродка, а не абліваць яго гразьню, як гэта прывыклі рабіць зарубежнікі розных адцэняў.

Так як крывічы, так і зарубежнікі рабілі ў свой час усематчыныя захады дабіцца дазволу радыёперадач у «Голас Амэрыкі». Вялікая шкода, што тая ці іншая старана гэтага дазволу не атрымала. Аб патрэбе і карысьці радыёперадач у роднай мове да нашых суродзічаў на Бацькаўшчыне гаварылі ня трэба. Такія радыёперадачы — гэта наш кантакт жывым словам з сваім народам. І ў гэтай справе трэба быць аб'ектыўнымі і сказаць праўду, што дзякуючы рухавасьці і дыпліматычнаму спрыту Старшыні Рады БНР Сп. М. Абрамчыка яна была разьвязана памысла. І ня ў курсе справы ўсіх перамоваў прадстаўнікоў Рады БНР з Амэрыканскім Камітэтам, але сёньня фактам ёсць, што беларускае слова плыве па хвалях этэру на Бацькаўшчыну пераз радыё «Вызваленьне», якое ёсць уласнасьцю Амэрыканскага Камітэту.

Калі некалькі месяцаў таму назад зьявілася першае паведамленьне аб пачатку беларускіх радыёперадач у радыё «Вызваленьне», усе Беларусы, як крывічы так і зарубежнікі гаварылі адно — «вельмі добра». Але зарубежнікі гаварылі ціхенька, так, каб сусед не пачуў, бо што добра, гэтага мала, але чаму крывічы гэта зрабілі, а не яны? Урэшце яны ня вытрымалі, каб не загаварыць, што радыёперадачы толькі ў беларускай мове, але зьместам чужым нам. Распаўсюджваюць такія правакацыйныя весткі пакуль што сярод сваіх. Каб зьменшыць вартасьць беларускіх перадач, яны стараюцца «даказваць», што Сп. М. Абрамчык для сваёй асабістай карысьці прадаеца Амэрыканскаму Камітэту. Хто нічога наагул ня робіць, дык і крытыкаваць няма чаго ў такога.

Чаму ня быць аб'ектыўным, і не сказаць праўду, а яна відаць кажнаму чэснаму Беларусу. Беларускія радыёперадачы зьяўляюцца ня толькі беларускім ў мове, але і беларускімі па зьместу. Даволі было прачытаць некалькі перадач зьмешчаных у «Бацькаўшчыне», каб аб гэтым пераканана. Ведама ўсім, што ў «Голасе Амэрыкі» шмат меншыя магчымасьці для нацыянальных перадач, аднак і самі зарубежнікі рабілі захады, каб там атрымаць дазвол на іх.

Толькі нячэсны Беларус можа ачарняць працу Сп. Прэзыдэнта М. Абрамчыка, які поўнасьцю аддаў сябе на службу беларускай нацыянальнай справе, якая дзякуючы выключна ягонаў

святло, адхінуў край коўдры ад шыбы ... За вакном была святлая чэрвеньская ноч. Чыстае сьняе было ўсыпана тысячамі зорак. Кажная зь іх мігала, уздыгвала і пасылала на зямлю свае бледныя халодныя знакі зь іншага, далёкага і невядомага, сьвету, які яна рэпрэзэнтавала сабой.

Над горадам ня было відаць звычайнага ў такі час дывану агнёў ад вулічных ліхтароў, вокан дамоў, ды доўгіх агністых шэрагаў электрычных лямпаў уздоўж чыгуначных шляхоў ды бясконных прыбудоў на станцыі.

Усё прыхавалася і як-бы замерла ў цемры ... Таму і набралі свае поўнае сілы адвечныя нябесныя сьвечкі — тысячы зораў, што цяпер ня блекнулі і ня трацілі ў сваім бласку і зьзярасьці над морам гарадзкіх агнёў. Яны былі ўва ўсёй сваёй цароўнай незцемненай пекнае. Нябосны звед сёнь і набраў свае выразістасьці і азначанасьці. На яго цяпер можна было глядзець і глядзець, дзівячыся Божаму цуду, што стварыў гэтакі пекны чар прыроды і пакінуў на іхчасьце і ўцеху людзей. Але тыя не разумеець гэтага багацця, дадзенага ім з Божых рук і ягонае ласкі да іх-жа.

Зачараваным зрокам Канстанцыі прыпаў да небасці, і думкі ўжо сьнавалі вакол параўнаньняў і асацыяцыяў. Ён нібыта пачаў адчуваць сябе толькі часьцінай таго адвечнага, мудрага, створанага Вышэйшым, сьвету, толькі сузіральнікам якога ён быў у гэты момант.

— О, гэта вечнае хараство! — захоплена праказаў ён амаль што ў голас да самога сьняе. — Яно жыве заўсёды, адвечку, ад самога стварэньня гэтага цудоўнага сьвету, і будзе існаваць вечна. Праявы яго жывуць у душы чалавека, толькі не заўсёды яны выходзяць навідно, — думаў ён далей. — Часамі патрэбён зрух, якіясь надворная цінутранная падзея ў жыцьці чалавека, каб ён мог кнінуць зь сябе кару нарослых умоўнасьцяў жыцьця, заўсёднага страху за свой і сваіх блізкіх лёс, пазбыцца накінутых і чужых ігонай натуре звычай і наводзіць, выйсці зь змушанага падполья духу, і, расчыніўшы шырака сваю душу павявам волінага прыгожага сьвету, увазраць яго ў сябе і празь сябе, збагаціўшы аздабамі свае асобы, адаваць іншым і несьці далей у сьвет, усім чалавечтву адвечныя кантоўнасьці, прыгожасьць, любоў, літасьць, спагаду і шчырую сьброўскасць.

— От-жа ў гэтым можа і сэнс існаваньня чалавека, вянца прыроды, вышэйшае пад Богам жывое істоты.

Сузіраньне і разьвіг будзілі ў ім пачуцьцё адзінства зь сваімі

У паняволенай Беларусі

Яшчэ адна «ВЫБАРНАЯ» КАМЭДЫЯ

12 сьнежня 1954 году на Беларусі была разьвязана яшчэ адна камэдыя «выбараў» — гэтым разам «выбіралі народных судзьдзяў і народных засядацеляў». «Выбары» пачаліся а 6-ай гадзіне раніцы, куды ўжо перад шостай «накіроўваліся дзесяткі па-сьвяточнаму апранутых людзей». Усё прайшло, як і трэба было спадзявацца, «у вабстаноўцы вялізарнага палітычнага і працоўнага ўздыму». Па ўсіх «выбарчых пунктах» ужо да 12-ае гадзіны дня 90—95% «галасоў» ляжалі ў урнах. Дзень «выбараў народных судзьдзяў» усюды праводзіўся гульнямі й танцамі.

(Паводля газэты «Чырвоная Зьмена» з 14. XII. 54)

ХАТЫ НА КАЛЁСАХ

На азіяцкай цаліне, куды высланы «на асваеньне» тысячы Беларусаў, лютуюе жо зіма. Бытавое і асабліва жыллёвае забясьпечэньне дзесяткаў тысяч працоўных «цаліны» знаходзіцца ў катасрафальным стане, аб чым пісала нядаўна й «Правда» зь 9. XII. 54 у сваёй перадавіцы.

У сувязі з гэтым, у беларускіх вагонных дэпо цяпер ідзе сьпешнае рыхтаваньне перасоўных вагонаў-домікаў, якія маюць каціца на цаліну ратаваць ад холаду й сьцюжы нешчаслівых перасяленцаў.

Вагоны-домікі — гэта прымітыўна пераабсталяваны звычайныя двувосерый чыгуначныя вагоны, у якіх маюць жыць па 8—12 чалавек перасяленцаў. Замаўленьні гэткай выконваюцца найчасей пад патрыятычным лёзунгам «сьвятотных падарункаў дарагім землякам».

(Паводля газэты «Чырвоная Зьмена» з 14. XII. 54)

СМІРАЦЬ «БУРЖУАЗНАЕ ЦДЭЯЛЁПІ» У БЕЛАРУСКІМ КАМСАМОЛЕ

На пачатку сьнежня 54-га году, на трэйцім месяцы штогадавае палітычнае асьветы камсамольцаў, у Менску адбылася рэспубліканская нарада камсамольскіх прапагандыстаў. Народа была склікана, каб яшчэ раз пасьліньці многім някемлівым камсамольскім камітэтам прынцып «дабраахвотнасьці» палітычнае вучобы моладзі, які заключаецца ў дыфэрэнцыяваным кіраўніцтве палітычнай асьветай. Справу гэтае «асьветы», як

працы вышла з маленькага свайго паднаворка на шырокую міжнародную арэну. А ці-ж Сп. М. Абрамчык ня мог-бы ў спакойна працаваць у якім-колечы французскім прадпрыемстве ў Парыжы, і ня слухаць злосьных, правакацыйных і брудных закідаў пад ягоным адрасам. Ці-ж ня мог-бы ён узяць прыклад з многіх нашых палітыканаў, якія ўсё і ўсіх крытыкуюць, а самі нічога пазытыўнага ня робяць, а дбаюць перадусім аб собскіх матэрыяльных дабрах, часта і цэнта шкадуочы на грамадзкую справу. Добра разгледзіўшы і перадумаўшы вышэй паддзеныя справы, а падобных справаў ёсць шмат больш, каліны чэсны Беларус павінен прызнаць рацыю, што Рада БНР на чале са Спадаром Прэзыдэнтам М. Абрамчыкам робіць запраўды карысную нацыянальную справу ў нашым вызвольным руху.

аказалася, многія камітэты пусьцілі на самацёк.

Сёлета, як піша «Чырвоная Зьмена» з 12. XII. 54, «у выніку паслядоўнага ажыццяўленьня прынцыпу добраахвотнасьці ў рэспубліцы ў параўнаньні з мінулым годам на многа павялічылася колькасць юнакоў і дзяўчат, якія вучаюць марксыстаўска-лэнінскую тэорыю». Аднак, паводля тае-ж газэты, «у гэтым навуцальным годзе прыцягнута на многа менш прапагандыстскіх з вышэйшай і незакончанай вышэйшай адукацыяй, чым у мінулым годзе». У выніку ўсёго, «у прапагандыстаўскай рабоце працягвае ўсё яшчэ заставацца нізкі ідэйна-тэарэтычны ўзровень заняткаў».

З нарады камсамольскіх прапагандыстскіх вынікае таксама, што «многія прапагандысты неадаткова ўдзяляюць увагі выкрыцьцю буржуазнай ідэялэгіі, барацьбе з капіталістычнымі перажыткамі», зь якіх, відаць, ніяк ня можа выжыцца беларуская моладзь.

(Паводля газэты «Чырвоная Зьмена» з 12. XII. 54)

НОВЫ ЗАВОД ДЛЯ СУШКІ ГАРОДНІНЫ

«Нядаўна ў мястэчку Соль Маладэчанскай вобласьці закончана будаўніцтва вялікага заводу для сушкі гародніны. Штогод тут будуць перапрацоўвацца тысячы тон гародніны».

І разьбазарача па цэлым Савецкім Саюзе ...

(Паводля газэты «Чырвоная Зьмена» з 9. XII. 54).

ЧАРОДНЫ ЗАКАЗ НА ПЕСЬНІ І ТАНЦЫ

У 1954 годзе беларуская мастацкая самадзейнасьць разам з прафэсійнымым мастацтвам былі моцна заактывізаваны па лініі падрыхтоўкі да дэкады беларускага мастацтва ў Маскве. Ня глядзячы на тое, што дэкада яшчэ не адбылася, БССР атрымала новыя заказы на песні й танцы.

Як паведамляе ТАСС, «з мэтай далейшага масавага разьвіцьця мастацкай самадзейнасьці рабочых і служачых, як аднаго з важных сродкаў камуністычнага выхаваньня працоўных, Сакратарыят ВЦСПС (Усеаюныя Цэнтральны Савет Прафэсійных Саюзаў) пастанавіў прасьвеціць ад студзеня па сьнежань 1955 году ўсеаюныя агляды калектываў і асобных выканаўцаў мастацкай самадзейнасьці рабочых і служачых».

«Мясцовыя агляды будуць праходзіць у сакавіку—красавіку, раённыя й месцевыя — у травні—верасьні, абласныя, краўныя, рэспубліканскія — у кастрычніку—сьнежань 1955 году».

НОВЫЯ ГАНДЛЁВЫЯ ПРАДПРЫЕМСТВЫ

30. XII. 54 радыё-Менск паведаміла: За 10 месяцаў гэтага году, у сельскай мясцовасьці нашай рэспублікі пабудавана ў эксплятацыю звыш 360 гандлёвых прадпрыемстваў. Зацьверджаны плян будаўніцтва гандлёвае сеткі спажывецкай кааперацыі на 1955 год. Намечана пабудаваць 600 новых прадпрыемстваў гандлю. На будаўніцтва кааператывных прадпрыемстваў асыгнавана 99,5 мільёнаў рублёў».

Каб-жа ў гэтых магазінах ды яшчэ Войт Гуда купляць было што ...

УЛАДЗІМЕР СЯДУРА

3 раману „Вялікія Дарогі”

РАЗЬДЗЕЛ ТРЭЦІ: НЕЧАКАНЫЯ ГОСЬЦІ

Хто сыну жыцьцё адабраў, патушыў,
Праклён таму маткі ўчарнелай!

Язэп Ігушча.

Нешта калі дваццатай гадзіны ўночы Канстанцыі апынуўся ў сваёй каморцы. Там было стражонна гарача. Паправіць гэтую сытуацыю было немагчыма. Вокны мусілі быць завешаныя коўдрамі, пакуль у пакоі гарэла святло. Пакідаць-жа вокны адчыненымі на ўсю ноч у такіх часы выдавалася вельмі небясьпечным. Гэта-ж аднапалярковы маленькі дамок, ды яшчэ тут, на ўсходзе, дзе і да міліцыі далёкавата. Калі гэта было небясьпечна з угляду на дзейнасьць дзядзеляў і забойцаў у мірны час, дык цяпер тым больш загадзя трэба было быць асьцярожным. А за дзень пад няміла-сэрным чэрвеньскім сонцам, у той год асабліва пякучым, гэты дамок да таго прагрэўся, што ў пакоі было проста цяпла дыханьня.

Бацькі ўжо даўно спалі ... Маці, падняўшыся на стук і адчыніўшы Канстанцям дзьверы, неўзабаве ўжо зноў заснула ... У цішыні чуваць было ле дыханьне. Відаць змаршлася зьвечару ад думнага бяссоння і нарэшце, пераможаная сном, здалася яму, змораная да таго-ж і доўгім дзённым хатнім клопатам ад самога відна зраньня. З кухні ледзь-ледзь чутна даносіліся шорахі дыханьня старога бацькі.

Азілі Канстанцям на спалася. Ці то ад тае духаты, ці, больш падобна, ад узбуджаньня, ён нібыта і ня думаў класьціся спаць.

Загуліўшы зьзякае начное сьвятло электрычнае лямпкі вялікім лістом сьняе паперы гэтак, каб яно не сьвяціла на матчы ложак ды ў твар сыпачае, спачатку ён прысеў быў да стала, разгарнуўшы зь дзьве ці тры кніжкі.

Але дзе там ... Хіба чытаньне ішло ў голаў! Прабятая вачыма радкі літараў і тут-жа праз часінку лавіў сябе на тым, што нічога не ўцяміў з прачытанага. Вяртаўся зноў і зноў да прачытанага, але ўсе намаганьні былі дарэчнымі. Думкі кудысь усё час уцякалі, дарма што змушаў сябе вачыма не адцягвацца ад радкоў.

Нарэшце кинуў, падыйшоў да вакна, і, загадзя вылучыўшы

продкамі. Можна яны гэтак-жа сама, наглядаючы за россыпам зорак у небе, пачувалі сябе часьцінай гэтага неабсяжнага сьвету і былі зачараваныя ягонай пекнатой.

Прыгадваўся Ул. Жылка зь ягонай лірай, дзе «Зьвініць матыў і кожны тон — Сусьветнай пекнае уклон».

Адно, ягоную ўвагу ад гэтага сузіраньня адцягвалі час-па-часе якіясь загадкавыя ўспышкі чырвонаватага і зелянаватага сьвятла над горадам, дзесь над вакзалам. Падобна было, што гэта якіясь ракеты, што ўзнікліся праз пэўныя прамежкі часу высака ў неба, і, зрабіўшы крывую ў выглядзе няпоўнае дугі і на момант асьвятліўшы высачыню каля сябе, раптоўна рассыпаліся тысячамі дробных агеньчыкаў-іскарак і за часінку гаслі. Ад гэтага цёмра становілася на нейкі час вакол гусцейшай і раптоўна запанаўвала запраўдная ноч, пакуль вочы ня звыкаліся і хутка зноў пачыналі выразьніваць шэраватыя цені высокіх тмахаў камяніцаў, а чарната паступова ператваралася ў шэравацую сучмень, празрыстую пад бласкам чэрвеньскіх зораў.

Ён прыглядуўся ўгрунь. Вось зноў узяліцела ў гару зялёная, а за ёй чырвоная ракета, паўтарыўшы ранейшы пралёт раптоўнага адступленьня цемры і наступаючага за ім зацімненьня, а затым паступова прасьвятленьня пацарэла на вачох чарнаты.

— Гэта, мусіць, сыгналныя якіясь знакі. Але чые? Сетаваў ці можа ... Немцаў?

Яму здака было дапусьціць, каб гэта былі ўжо іхнія разьведчыкі тут, у першы-ж дзень вайны, і гэтак сьмела маглі сыгналізаваць такім відавочным спосабам.

Не пасьпеў ён уважыць сваіх меркаваньняў, як раптам пад вокнамі, што выходзілі на вуліцу і цяпер былі пачацыйна на вакеніцы знаворку, пачуліся якіясьці мужчынскія галасы, да вушэй даходзіла якасьці нявыразная гаворка.

Было ўражаньне, што кагосьці шукаюць. Канстанцыі насыцарожыўся. Пачаў прыслухоўвацца. Падобна, што і маці прагнулася, адчыніла вочы ды ўслухоўвалася. Праўда, за часінку тупаньне за вокнамі ды гаворка прынціпілі, а хутка і зусім спыніліся.

— Сынок, хто гэта ходзіць пад вокнамі? — праказала маці, прыўзняўшы голаў і ськіраваўшы зрок да яго.

У гэты момант Канстанцыі быў зусім спакойны, зраўнаважаны нядаўным сузіраньнем, не прадчуваў нічога благага і зусім ня даў асаблівай увагі пачутаму. Таму, каб заспакоіць маці, ён зусім шчы-

Прыгожае дасягненне Беларусаў Манчэстару

Як мы інфармуем у васобнай карэспандэнцыі з Манчэстару, нашыя суродзічы ў Вялікай Брытаніі набылі ўжо з чаргі трэйці грамадзкі дом. Пасля Лёндану й Брадфорду, цяпер Беларусы Манчэстару могуць заслужана ганарыцца сваім новым дасягненнем.

Важнасць для арганізацыі свайго собскага дому няма патрэбы даводзіць. Калі хто прыяжджаў у Лёндан ці Брадфорд, дык заўсёды ведаў, што там знайдзе кавалак Беларусі. Там ужо ня трэба шукаць па горадзе беларускай арганізацыі ў васобе старшыні ці сакратара (добра яшчэ, калі гэты апошні ў міжчасе не змяніў свайго адрэсу). Ды і старшыня там спакайнейшы, бо ведае, што гаспадары не адмовяць яму кватэры з прычыны сходаў і зездаў у прыватным памешканні.

Купляючы свой грамадзкі дом, арганізацыя перастае быць папяровай і робіцца рэальнай. Яна атрымлівае неабходныя ўмовы, што патрэбныя для рэалізацыі тых пунктаў пліну працы, якія тадавы зезд звычайна ўскладае на плечы выбранай управы, і якія не рэалізуюцца пасля якраз з прычын «незалежных» ці «тэхнічных», а фактычна таму, што арганізацыі не стае гэтага цэнтру, сэрца, якім з’яўляецца свой грамадзкі дом.

Часта меншыя беларускія калёніі, хоць і ацэньваюць усю важнасць набыцця свайго дому, аднак не адважваюцца прыступаць да гэтага, загадаў запалохаўныя фінансавымі цяжкасцямі. Тым часам колькі-ж ужо Беларусаў, папрадаваўшы пару гадоў, набылі ўжо свае собскія, часамі вельмі прыгожыя й прасторныя, дамы. Але тым-ж самым Беларусы, калі ідзе аб набыццё агульнага

грамадзкага дому, раскладаюць бязрад-на рукі. Бязумоўна, нельга прэчыць, што фінансавы бок вельмі важны, але таксама нельга забывацца, што ахвярнасць, настойлівасць ды цесная лучнасць і згода сяброў арганізацыі грае вялізарную, калі не асноўную, ролю. Бо як-жа інакш выясяніць факт, што вось

Беларусы Манчэстару змаглі набыць сабе дом у той час, калі Беларусы, прыкладам, Нью Ёрку знаходзяцца яшчэ ў стацыі заклікаў, прэсбаў, складак, праектаў і г. д. Пры гэтым неабходна па-

ясніць, што манчэстарскі адзезд ЗБВБ паводля колькасці сяброў з’яўляецца прыблізна ў 15 разоў меншы за ньюёрскі адзезд БАЗА. Хіба-ж ніхто таксама не падумае, што Беларусы Манчэстару больш зарабляюць за сваіх амерыканскіх суродзічаў. Праўда, некаторыя могуць сказаць, што нашыя «амерыканцы» шмат выдаюць на падтрыманне Беларусаў у Нямеччыне, але-ж, калі перагледзець справядзачы Жаночага Згуртавання ў Нямеччыне, дык там пабачым, што прапарцыянальна Беларусы Манчэстару дапамагалі ня менш.

Гэтым параўнаннем мы ня збіраемся рабіць якога колечы дакору нашым суродзічам у Амерыцы. Ім на месцы лепш відаць, што яны могуць зрабіць і як. Але, калі гаворым аб гэтым, дык толькі каб яшчэ раз падчыркнуць, што ў купляння дому, як зрэшты і наагул у грамадзкай працы, лічыцца ня колькасць сяброў арганізацыі і ня іхнае матэрыяльнае становішча, а якасць гэтых сяброў, іхнае грамадзкае выхаванне й дысцыпліна ды перадусім згода й давер адзін да аднаго. І ніхто ня скажа сьнян-на, што гэта пустыя словы, бо прыклад манчэстарскіх Беларусаў наймацнейшы аргумент іхнае праўдзівасці.

А. Г.

Прыняцце ў чэсць праф. О. Фрэдэрыксэна

19 сьнежня 1954 году група стыпэндыстаў з пад Саветаў разам з амерыканскімі студэнтамі, што вывучаюць савецкія справы, сабраліся ў Кэрнэджы Эндамэн, каб прывітаць прыбылага ў Задзіночаныя Штаты амерыканскага да-радніка пры Інстытуце для Вывучэння Гісторыі й Культуры СССР, прафэсара Олівера Фрэдэрыксэна, былага прафэсара гісторыі ўніверсітэту ў Маяме, Огай.

Спэнсэр Вільямс, дырэктар выдавецкіх і прэсавых справаў пры Амерыканскім Камітэце пазнаёміў госьця з аўдыторыяй, што складалася із 100 прамі-нэнтных гасцей. Спадар Вільямс перадаў прысутным некаторыя весткі з навуковых дасягненняў праф. Фрэдэрыксэна і аб ягоных вылучных кваліфіка-цыях, як лінгвістага, назначаючы ягонае высокае веданне расейскае, украінскай, эстонскай і латыскай моваў. Пасля гэтага з даручэння старшыні Амерыканскага Камітэту, спадара Гоўленда Сарджэнта, спадар Вільямс прачытаў ліст, у якім спадар Сарджэнт выказаў сваё расчараванне з нагоды раду абставі-наў, якія перашкодзілі яму быць пры-сутным на гэтым прыняцці. У гэным лісьце была таксама выказаная ягоная вера, што «праца Інстытуту будзе знач-на палепшаная» на працягу некалькіх

месяцаў. Прафэсар Фрэдэрыксэн у сваім карот-кім слове расказаў гісторыю й цяпераш-нія дасягненні Інстытуту для Выву-чэння Гісторыі й Культуры СССР, вы-казваючы пры гэтым сваё вялікае здзіўленне з раптоўнага раз’яснення Інстытуту, калі ўзяць пад увагу няпры-хільныя фізычныя магчымасці. Ён так-сама сказаў гасцём, што паведамлен-не пра дзейнасць Інстытуту, а так-жа дамаганні пра высылку працаў Інсты-туту прыходзяць зусюль. Вось-жа Ін-стытут становіцца навуковай арганіза-цыяй сьветавага значэння. Ён падчыр-кнуў таксама, што на ягоную думку Ін-стытут мусіў-бы астацца вольным ад усякіх палітычных уплываў.

Падчас свайго ўступнага слова спадар Вільямс звярнуў увагу прысутных на факт, што Інстытут ужо заатакавала са-вецкая прапаганда. Пры гэтым ён зачы-таваў напады на Інстытут «Літератур-ной Газеты» за 25 лістапада. Такім чы-нам, дзейнасць Інстытуту выявілася вялікім астрём, уколу якога не магла далей выдзярпець савецкая прапаганда, а таму й не змагла датрымацца свайго прынцыпу ігнаравання Інстытуту.

(Прэсавы Аддзел Амерыканскага Камітэту)

Сумлевы й пэунасьць

...Прычакаемся — шчэ пойдзем на Усход

І мы, і наша зьмена!

Н. Арсеньева

Мо гэта й нядрэнная практыка ўжываць эпіграфы ды мотто — гэта надае часамі тон цэламу твору ці артыкулу, хоць змест і незаўсёды поўнасьці з імі гарманізуе. Праўда, цяжка сказаць, што меліся значныя радкі з расейскае эмігранцкае песьні, ужытыя аўтарам на пачатку свайго артыкулу «Сумлевы» ў № 43-44 «Вацкаўшчыны». Яны хіба былі хутчэй зачэпкай, каб тым «сумлевы» выліць на паперу. А выліць іх прыйшла ўжо пара даўно, бо гэта-ж адно з най-актуальнейшых пытаньняў кожнае эмі-грацыі. Няменш і нашай, беларускай, тым больш, што прыбываем на чужыне ўжо больш за 10 гадоў. Рэакцыя на ар-тыкул была пажаданай, ды і зрэшты пэўнай. І вось А. Будзіч папрабаваў раз-вясць тым сумлевы сваім артыкулам «Ці маем права?» у «Вацкаўшчыне» № 47/48. Ці маем права распакоўвацца? Будзіч, бяручы распакоўваньне з двух розных аспектаў — матэрыяльнага й псыхалгіч-нага — на першы адказаў «так», на дру-гі — «не». Гэта квінтэсэнцыя ягонага ар-тыкулу, калі пакінуць збоку другарад-ныя пытаньні.

На нашу думку, Будзіч прадставіў справу крыху запроста, хоць і можна згадзіцца з ягонай асноўнай думкай, узяўшы яе даслоўна. Няхай, тэарэтыч-ны разважанні і практыка — гэта ча-ста дзьве розныя рэчы. На паперы лёгка падзяліць распакоўваньне на дзьве роз-ныя часткі, размяжоўваючы іх дэмар-кашайнай лініяй. Але-ж ня трэба ха-дзіць із сьвечкай, каб бачыць, што ча-ста, скажам проста — у большыні вы-падкаў, матэрыяльнае й псыхалгічнае барацьба з вонкавымі і нутранымі во-

распакоўваньне эміграцыі не з’яўляюцца самастойнымі, а дзьвюма стадыямі ад-наго й таго-ж працэсу. Трэба быць сьля-пым, каб гэтага ня бачыць, а зачыняць вочы нельга.

Вернемся аднак назад ды папрабуем каротка разгледзець гэтую праблему ў пэўнай паслядоўнасьці.

Перад намі стаіць канкрэтнае пытань-не: як мы маем глядзець на тых, што пасля дзесяцігадовага чаканьня паста-навлі абжывацца тут, на Захадзе? Ня трэба ўдумоўвацца, каб пабачыць, што гэтае пытаньне так шматбокае, што на яго не адкажаш адразу адным словам.

Калі жыхары пэўнае краіны прыму-шаны эміграваць, каб зарабіць сабе ды сваёй сям’і на кавалак хлеба, дык спра-ва ясная: пытаньне, заставацца на чу-жыне ці варочацца на бацькаўшчыну, мусіць і мае права вырашыць сам эмі-грант. Калі ягоная собская краіна ня мо-жа даць яму неабходнага для пражыва-нця, ніхто ня мае права накідаць эмігран-ту сваю волю.

Мы з’яўляемся палітычнай эміграцы-яй, як і эміграцыі іншых народаў, што пакінулі бацькаўшчыну падчас ці пасля апошняй вайны. Да гэтага, мы належым да катэгорыі, якая мае іншыя заданьні й абавязкі, чымся эміграцыі некаторых іншых народаў. Во-ж усіх эмігрантаў можна падзяліць на дзьве вялікія катэ-горыі, у залежнасьці ад таго, ці яны на-лежаць да народаў дзяржаўных ці не-дзяржаўных. Для першых, асноўная ды бадай адзіная праблема, гэта зьмена рэ-жыму ў сваіх краінах. Першае-ж за-даньне для нас — гэта здабыцьцё неза-лежнасьці з усімі этапамі: прапаганда з мэтай здабыцця прыхільнікаў і пад-трымкі для эрэлізаваньня нашай ідэі, падкаў, матэрыяльнае й псыхалгічнае барацьба з вонкавымі і нутранымі во-

рагамі, выбар дзяржаўнага ладу, аргані-зацыя дзяржаўнага і адміністрацыйнага апарату й г. д. Параўноўваючы заданьні дзьвюх катэгорыяў, нам стане зразумель-ным, чаму вугорскі ці польскі палкоўнік або высокі ўрадовец, прыймаючы чужую дзяржаўную прыналежнасць ды гаду-ючы на фарме курэй, ня выклікае во-страй рэакцыі сваіх эміграцыйных дзей-нікаў, у той час як мы «кідаем камень-нем пагарды» ў лейтэнанта ці паветава-га старшыню, што адыйшоў ад грамадз-кай працы.

Яшчэ і іншым аспектам рознімся мы, Беларусы — навет ад шматлікіх эмігра-цыяў недзяржаўных народаў. Аспект гэ-ты — гэта балочы недахоп інтэлігенцыі. Але тут-жа мусім агаварыцца — бяручы нашу працу з пэрспектывы дзесяці га-доў, мы бачым, што недахоп гэты быў выраўнаны ахвярнасьці — як інтэлі-генцыі, так і «масаў». Але факт заста-ецца фактам, і таму мы ня можам сабе пазволіць, як іншыя народы, на губ-ляньне падарозе і так рэдкіх інтэлекту-альных сілаў. Калі сабе купіць фарму ахвярны селянін-патрыёт, якога гра-мадзка дзейнасць у сілу абставінаў аб-мяжоўваецца цяпер да матэрыяльнай пад-трымкі нашай грамадзка-палітычнай працы, дык мы можам мець надзею, што будзе ён двойчы карысным. Калі-ж гэта будзе інтэлігент, здольны да іншай пра-цы, дык кінем у яго каменем пагарды ня толькі мы, эміграцыі, але пазьней і на-род.

Зразумела, ня трэба зашмат абавуль-няць паняцця «інтэлігенцыя». І тут-жа існуюць розныя катэгорыі. Каб не ўва-ходзіць у дэталі, разрозным дзьве: з ад-наго боку навуковыя, з другога — гра-мадзка-палітычныя працаўнікі. У нашых абставінах зусім натуральна, што на грамадзка-палітычную галіну зварочва-ецца найбольшую ўвагу, ды робіцца ўсё, каб уцягнуць у яе як найбольш людзей.

(Заканчэнне на 4-ай балоне)

ро, аўтарытэтным голасам праказаў:

— Ат, сьпі, мама, мала хто ходзіць. На кожнае такое адгукання ня хопіць ні часу, ні змогі. Хай сабе ходзіць, калі каму хочацца швэдацца ўночы пад чужымі вокнамі. Ня трэба даваць увагі гэтаму. Сьпі, мамачка, сьпі...

Маці нічога не праказала, зажмурыла вочы, але ўжо заснуць не магла. Нешта нядобрае праказала адчувальнае матчынае сэрца. Гэта-ж ужо мусіць за поўнач. Каб хто толькі праходзіў паўз, дык не заплыняў-б ён гэтак доўга тут, каля гэтага нязнамага дамка, ды без патрэбы не ўшчынаў-бы гэтых гучных гаворак, бадай што ў поўны голас.

Ой нядобрае чулася матчынаму сэрцу.

— Ня дай, Божа, прыйдуць... А час блгі... — Яна баялася даясці думку да канца. Яна нічым ня выдала сыну сваіх турбо-таў, ляжала з зажмуранымі вачыма адна з сваімі цяжкімі матчы-нымі думкамі, удаючы сабой нібыта сьпіць. Нат на правы бок па-вярнула, тварам у сьцяну, каб схавань свой нясьцерпны боль прадбачлівых пачуццяў небяспэкі для адзінае ейнае надзеі і апо-ры, карміцеля і ўцехі яе старасці.

У думках яна зноў перабірала ўсе моманты ейнага жыцця, успомніла пра першае дзіця, ягонае дзяцінства, вучэнне, сяброў-ствы, ростані, шматгадовае бадзяньне, калі ня меў права зьвяр-нуцца ў родны горад пасля засланьня, урэшце гэтак хутка пра-бегшы які дзесятак месяцаў сумеснага жыцця пасля ягонага звало-ту ў роднае гняздо. І як тое верацянне, блз ушмук, круціліся ей-ныя думкі ўсё аб ім.

— Божа мой, Божа, і як-жа яму не шанцуе, прычэпілася ліха зь бядою і ня хоча адчапіцца, што тут не рабі. І няма куды і збегчы ад яго. Тут гэтая вайна зноў наварзлася... А цяпер дрыжы ды думай, што нешта здарыцца. Насланьне ліхое!

— І чым-жа цябе ўгнавіў ён, голуб мой? Ён-жа і вока чалавеку не запарушыць, ня тое, што злое што зрабіць? — Божа, мой Божа, адвядзі ад яго готу напасець, пашлі яму ўлачу зьберагчы сябе ў гэтае бяспасце. Няхай яно абыйдзе яго ўзбочнымі шляхамі ды адвядзе ад яго ўсё злыя сілы...

— Малю цябе, літасцівы Збаўца... Збаў нас ад ліха... — шап-тала яна ўпотаі, нячутна для іншых.

Матчына трывога міжвольна перадалася Канстанцэму. Можна ён і ня даў-бы ніякае ўвагі крокам і галасам за вокнамі, каб ня ей-ныя трывожныя запыты, што і ў яго спарэдзілі нейкі нявыразны

закаваны спалох. Ня то, што гэта быў страх за свой лёс. Зусім не. У гэты момант ён зусім не адчуваў ніякага страху за самога сябе. Яму і ў думку ня прыходзіла, што яклясь небяспэка можа гэтак хутка стаць перад ім адразу-ж, у гэтую-ж першую ваенную ноч.

Гэта хіба-ж будзе значна пазьней, калі, скажам, фронт зру-шыўся-б, і ягоны горад стаў-бы беспасярэдне бліжэй да баёвых падзеяў. Ува ўсякім разе, пройдзе час, пакуле улады агледзіцца ды пачнуць хапаць «воргаў народу» ды ізальваць небяспечны элемент.

— А чым-жа я небяспечны? — думаў ён. — Што у маёй душы ды на сэрцы — гэта-ж мне аднаму толькі ведама. А ў іншых ад-носінах я і запрадыў нічога бллага рабіць ня збіраюся, сакрэтамі ніякімі не ўладаю, доступу ў забароненыя дзялянкі дзяржаўнае абароны ня маю, у партыях удзелу ніколі ня браў, от-жа-ж — звычайны шэры чалавек.

— Каму я патрэбен? — цшыў ён сам сябе. Такіх, як я тыся-чы... На ліха я ім здаўся... А гэтыя выпадкі... у інстытуце ды іншыя... дык, фактычна, гэта вялікае глупства... Цяпер у вайну не да гэтага ім... Не да дробнае рыбы. Трэба раней шчупакоў ім вытываць. А да драбязы калі і дайдзе час, дык... толькі-ж ня сьнянныя... — думаў ён, разам з тым ловячы сябе на дарэмнай спробе ўцешыць ды заспокойць сябе.

Аджа-ж, лепш ня думаць...

І можа больш з мэтай адкаснуць ад сябе гэтыя чорныя думкі ды ашпунтуць гэтак насланьне няпрыемных развагаў, ён адчы-ніў дзьверы ды падаўся на панадворак.

Сьвежае, досыць ужо халаднаватае, як з хаты, паветра прыемна аблало яму твар і адразу вярнула да належнае роўнавагі. З прыем-насцяй і асалодай, нібыта той бальзам, што адразу ратуе ад усіх хваробаў, ён убіраў яго поўным вядыхам у свае змучаныя духатой грудзі і раз-па-разу адчуваў сябе здаравей і здаравей. Прыходзіла бадзёрасць і прыўзняцьсця.

Сіні полаг неба, усыпаныя тысячамі зораў над галавой, пачынаў ужо здаваць у сваёй сьнязе. Відаць ноч ужо пэўна ішла сваю пер-шую палову і відавочна набліжалася да сьвітаньня.

З садка, адгароджанага ад панадворку драўляным старым па-хіленым плотам, несла связжынёй адыйшоўшага ад расы лісьця і пахам узбуялых у начным халадочку кветак. Дровы стаялі нібыта тым стройнымі матчы парэплаваў каля прыстані. Ні шораху, ні рэху. Усё ў морука нібыта заснула і застыла ў нярухомасці. Ня

(Заканчэньне зь 1-ай балоны)

© Інтернэт-версія: Kamunikat.org 2011